Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 28. 4. 2015, sp. zn. 30 Cdo 4511/2014, ECLI:CZ:NS:2015:30.CDO.4511.2014.1

Číslo: 88/2015

Právní věta:

K projednání a rozhodnutí sporu o náhradu škody způsobené nesprávným úředním postupem nebo nezákonným rozhodnutím Ústavního soudu je dána pravomoc soudu.

Soud: Nejvyšší soud

Datum rozhodnutí: 28.04.2015

Spisová značka: 30 Cdo 4511/2014

Číslo rozhodnutí: 88

Číslo sešitu: 9

Typ rozhodnutí: Usnesení

Hesla: Odpovědnost státu za škodu, Pravomoc soudu, Zadostiučinění (satisfakce)

Předpisy: § 7 o. s. ř.
§ 8 odst. 1 předpisu č. 82/1998Sb.

Druh: Rozhodnutí ve věcech občanskoprávních, obchodních a správních

Sbírkový text rozhodnutí:

M ě s t s k ý s o u d v Praze usnesením ze dne 8. 4. 2014 potvrdil usnesení soudu prvního stupně, jímž bylo zastaveno řízení o žalobě, kterou se žalobkyně domáhala zaplacení částky 200 000 Kč z titulu náhrady nemajetkové újmy za nesprávný úřední postup Ústavního soudu v řízení vedeném pod sp. zn. III. ÚS 2061/2012 dle zákona č. 82/1998 Sb., o odpovědnosti za škodu způsobenou při výkonu veřejné moci rozhodnutím nebo nesprávným úředním postupem a o změně zákona České národní rady č. 358/1992 Sb., o notářích a jejich činnosti (notářský řád), ve znění pozdějších předpisů (dále jen „OdpŠk“). Ústavní soud usnesením ze dne 10. 9. 2012 odmítl ústavní stížnost žalobkyně s tím, že v řízení nebyla zastoupena advokátem. Soud prvního stupně s odkazem na nález Ústavního soudu ze dne 19. 9. 2013, sp. zn. II. ÚS 179/13, dospěl k závěru, že v dané věci není dána pravomoc k rozhodování soudu. Odvolací soud se s tímto závěrem ztotožnil.

Usnesení O b v o d n í h o s o u d u pro Prahu 1 ze dne 11. 11. 2013 v celém jeho rozsahu napadla žalobkyně dovoláním, přičemž splnění předpokladů přípustnosti dovolání spatřuje v tom, že napadené rozhodnutí závisí na vyřešení právní otázky hmotného nebo procesního práva, která v rozhodování dovolacího soudu nebyla dosud vyřešena. Dovolatelka formuluje otázku, zda zákon může některý z orgánů státní moci vyjmout z odpovědnosti dle čl. 36 odst. 3 Listiny základních práv a svobod (dále jen „Listina“). Jako dovolací důvod dovolatelka uvádí nesprávné právní posouzení věci.

Dovolatelka odkazuje na nález Ústavního soudu ze dne 23. 2. 2012, sp. zn. II. ÚS 2159/11, a domáhá se přímé aplikace čl. 36 odst. 3 Listiny. Dovolatelka navrhuje, aby dovolací soud napadené usnesení společně s usnesením soudu prvního stupně zrušil a věc vrátil soudu prvního stupně k dalšímu řízení.

Žalovaná se k dovolání nevyjádřila.

N e j v y š š í s o u d rozhodnutí soudů obou stupňů zrušil a věc vrátil soudu prvního stupně k dalšímu řízení.

Z o d ů v o d n ě n í :

Nejvyšší soud v dovolacím řízení postupoval a o dovolání rozhodl podle zákona č. 99/1963 Sb., občanského soudního řádu, ve znění účinném od 1. 1. 2013 do 31. 12. 2013 (viz čl. II. bod 7 zákona č. 404/2012 Sb. a čl. II bod 2 zákona č. 293/2013 Sb.).

Dovolání bylo podáno včas, osobou k tomu oprávněnou, zastoupenou podle § 241 odst. 1 o. s. ř., dovolací soud se proto zabýval jeho přípustností, přičemž shledal dovolání přípustným pro řešení právní otázky dosud v rozhodovací praxi dovolacího soudu neřešené, zda v případě uplatnění nároku dle zákona č. 82/1998 Sb. na náhradu škody, resp. nemajetkové újmy, způsobené nezákonným rozhodnutím či nesprávným úředním postupem Ústavního soudu, je v pravomoci obecných soudů takto uplatněný nárok projednat a rozhodnout o něm.

Dovolání je důvodné.

Nejvyšší soud ve svých rozhodnutích opakovaně uvádí, že v souladu se zásadou presumpce správnosti rozhodnutí není soud v řízení o odpovědnosti státu za škodu oprávněn sám posuzovat zákonnost rozhodnutí vydaného v jiném řízení a podmínka nezákonnosti rozhodnutí je splněna pouze tehdy, bylo-li toto pravomocné rozhodnutí skutečně jako nezákonné zrušeno nebo změněno příslušným orgánem (srov. např. usnesení Nejvyššího soudu ze dne 31. 8. 2004, sp. zn. 25 Cdo 1230/2003, publikované v Souboru civilních rozhodnutí NS, sv. 30, pod C 2818, nebo usnesení Nejvyššího soudu ze dne 2. 2. 2006, sp. zn. 25 Cdo 2162/2005). Tento závěr je rovněž potvrzován judikaturou Ústavního soudu (srov. např. usnesení Ústavního soudu ze dne 13. 11. 2012, sp. zn. III. ÚS 3622/12, usnesení Ústavního soudu ze dne 30. 4. 2008, sp. zn. III. ÚS 541/08, nebo usnesení Ústavního soudu ze dne 26. 5. 2010, sp. zn. II. ÚS 1015/10).

Možnost, že při rozhodovací činnosti soudu dojde k pochybení, nelze nikdy předem úplně vyloučit. Z toho důvodu má soudní soustava vnitřní kontrolní mechanismy. Soudní rozhodnutí podléhá pouze soudnímu přezkumu. Tato vnitřní kontrola se realizuje pouze prostřednictvím opravných prostředků – instančním postupem (viz Alena Winterová, Alena Macková, a kolektiv, Civilní právo procesní, Část první: Řízení nalézací, 7. vydání, Praha: Linde, 2014, s. 500). V obecném soudnictví lze užít opravné prostředky řádné (odvolání) a mimořádné (dovolání, žaloba na obnovu řízení, žaloba pro zmatečnost). Mimo obecné soudnictví pak stojí další prostředky nápravy, jimiž jsou ústavní stížnost a na mezinárodní úrovni stížnost k Evropskému soudu pro lidská práva (dále jen „ESLP“).

Nejvyšší soud se ve své judikatuře již zabýval otázkou posuzování zákonnosti rozhodnutí, proti nimž není přípustný opravný prostředek, v odškodňovacím řízení. V rozsudku ze dne 4. 12. 2014, sp. zn. 30 Cdo 4286/2013, Nejvyšší soud uvedl: „Podmínka zakotvená v ustanovení § 8 odst. 1 OdpŠk brání tomu, aby odškodňovací řízení plnilo funkci, která náleží opravným prostředkům. V souladu se zásadou *vigilantibus iura scripta sunt* je na osobě, která se cítí být rozhodnutím vydaným orgánem veřejné moci dotčena na svých právech, aby se proti takovému rozhodnutí bránila prostřednictvím opravných prostředků a docílila tak jeho zrušení. Ani v případě prvostupňových rozhodnutí, proti nimž není přípustný opravný prostředek, nelze obecně dojít k závěru, že absenci opravného

prostředku by mělo nahradit odškodňovací řízení. Soudní řízení není, až na výjimky, povinně dvojinstanční. V případě rozhodnutí, u nichž zákonodárce dospěje k závěru, že jejich přezkum v opravném řízení není důvodný, by bylo proti smyslu zákonné úpravy, aby tato rozhodnutí byla přezkoumávána v řízení odškodňovacím."

I při využití veškerých výše uvedených prostředků nápravy je nutné připustit, že konečné rozhodnutí může být objektivně nesprávné. Za těchto okolností však stát za případnou škodu způsobenou tímto rozhodnutím, odpovědnost nenese. Ze zákona nelze nikterak dovodit, že by stát odpovídal za škodu způsobenou rozhodnutím, které nebylo zrušeno. Neexistuje tedy zákonný podklad pro to, aby byla žalobci přiznána náhrada škody v situaci, kdy rozhodnutí, proti němuž brojí, nebylo zrušeno či změněno (srov. např. usnesení Nejvyššího soudu ze dne 3. března 2011, sp. zn. 28 Cdo 2025/2009).

Dovozuje-li dovolatelka odpovědnost státu za škodu přímo z ústavních předpisů (čl. 36 odst. 3 Listiny), lze poukázat na rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 18. 10. 2006, sp. zn. 25 Cdo 2632/2005, uveřejněný v Souboru civilních rozhodnutí NS, pod C 4643, z jehož odůvodnění jednoznačně vyplývá, že ustanovení Listiny nezakládají přímý nárok na náhradu škody. Ustanovení čl. 36 Listiny nestanoví přímé hmotněprávní nároky poškozeného proti odpovědnému subjektu a v tomto směru jeho odst. 4 výslovně odkazuje na zákonnou úpravu, která ve zvláštním zákoně, jímž je v daném případě zákon č. 82/1998 Sb., stanoví předpoklady, za nichž má každý právo na náhradu škody. Nejsou-li tyto předpoklady splněny, nelze nad rámec tohoto zvláštního zákona odškodnění přiznat. Ostatně i Ústavní soud v rozhodnutí ze dne 24. 8. 2005, sp. zn. III. ÚS 152/05, vyslovil, že kromě nároků upravených ve zvláštním zákoně (tehdy zákon č. 58/1969 Sb.) soud nemůže žádné další nároky konstituovat (srov. např. usnesení Nejvyššího soudu ze dne 25. 10. 2007, sp. zn. 25 Cdo 3113/2005, nebo ze dne 22. 11. 2007, sp. zn. 25 Cdo 811/2006).

Z výše uvedeného plyne závěr o bezdůvodnosti takto uplatněného nároku. Nelze se však ztotožnit se závěrem, že je možné odmítnout projednat takto uplatněný nárok a řízení zastavit s odůvodněním, že není dána pravomoc k rozhodování soudu, byť je žalobou namítán nesprávný úřední postup nebo nezákonnost rozhodnutí Ústavního soudu. I v tomto případě jde o nárok na náhradu škody, případně nemajetkové újmy, dle zákona č. 82/1998 Sb., který je svou povahou nárokem soukromoprávním, tudíž jde o spor vyplývající z poměrů soukromého práva ve smyslu ust. § 7 o. s. ř. Hmotněprávní úprava, zejména ust. § 8 odst. 1 OdpŠk, brání tomu, aby v odškodňovacím řízení docházelo k porušování obecných principů hierarchické výstavby právního řádu a soudní soustavy. Nesoulad žalobou uplatňovaného nároku s hmotněprávní úpravou, však nemůže být důvodem odmítnutí žalobu projednat a zastavení řízení pro nedostatek pravomoci, nýbrž je důvodem k zamítnutí žaloby po meritorním projednání.

V posuzovaných souvislostech je na místě poukázat i na usnesení Nejvyššího soudu ze dne 23. 10. 2012, sp. zn. 30 Cdo 1846/2012, v němž vyjádřil, že považuje za nepřípustné, aby obecné soudy posuzovaly postup Ústavního soudu v řízení o ústavních stížnostech a v ostatních speciálních řízeních svěřených k rozhodování Ústavnímu soudu. Nálezem Ústavního soudu ze dne 19. 9. 2013, sp. zn. II. ÚS 179/2013, na nějž soudy nižších stupňů dovolatelku odkázaly, byla ústavní stížnost proti usnesení Nejvyššího soudu odmítnuta. Podle rozsudku Nejvyššího soudu ze dne 24. 7. 2013, sp. zn. 30 Cdo 443/2012, pak za nezákonné ve smyslu § 8 zák. č. 82/1998 Sb. je třeba považovat rozhodnutí Ústavního soudu, jestliže jeho nezákonnost byla deklarována v rozsudku Evropského soudu pro lidská práva (aniž by zároveň takové rozhodnutí bylo zrušeno). Pokud by nebylo v pravomoci soudů projednat žalobu, jíž je uplatňován nárok na náhradu škody, příp. nemajetkové újmy, způsobené nesprávným úředním postupem nebo nezákonným rozhodnutím Ústavního soudu, pak ani v případě, v němž by nezákonnost rozhodnutí Ústavního soudu byla deklarována Evropským soudem pro lidská práva, by se poškozenému odškodnění nedostalo, neboť ještě před tím, než by poškozený mohl prokázat existenci tohoto deklaratorního rozhodnutí, by řízení bylo zastaveno. V tomto případě by tudíž šlo o protiústavní odmítnutí spravedlnosti.

Z výše vyložených důvodů považoval dovolací soud usnesení odvolacího soudu za nesprávné, a proto je podle § 243e odst. 1 o. s. ř. zrušil. Protože důvody, pro které bylo zrušeno usnesení odvolacího soudu, platí také na usnesení soudu prvního stupně, zrušil dovolací soud podle § 243e odst. 2 o. s. ř. také toto usnesení a věc vrátil soudu prvního stupně k dalšímu řízení.

Soudy jsou ve smyslu § 243g odst. 1, části první věty za středníkem, o. s. ř. ve spojení s § 226 o. s. ř. vázány právními názory dovolacího soudu v tomto rozhodnutí vyslovenými.